

Verslag deelsessie 2

Aardwarmtelab gemeente Nieuwegein

14 april 2021

Opening

Er zijn omstreeks vijftien mensen ingelogd bij deze sessie. Na voorstellen licht gespreksleider Marie-Thérèse Tetteroo toe dat de indicatoren voor het gebruik van aardwarmte in Nieuwegein zijn opgenomen in een 'mural'. Dit schema wordt op het scherm gedeeld en daarin kunnen virtuele post-its met tekst worden geplakt.

Tijdens de deelsessies komen met betrekking tot de indicatoren de volgende thema's aan de orde: veiligheid, duurzaamheid, maatschappelijke aanvaardbaarheid. Per thema worden de volgende vragen gesteld: 'kunt u zich vinden in de lijst van indicatoren?' en 'zijn er nog indicatoren die u mist?'

Criteria/indicatoren veiligheid

Indicator: Transparant delen door initiatiefnemer van alle veiligheidsinformatie, zoals deze ook gedeeld worden bij de aanvraag van de vergunningen bij het ministerie van EZK.

Opmerking (post-it): veiligheidsinformatie waarbij ingezoomd wordt op de risico's, hoe deze worden weggenomen dan wel worden beperkt met het nemen van veiligheidsmaatregelen. SMART omschrijven.

Toelichting deelnemer: er wordt ook advies gevraagd aan de Veiligheidsregio. Het is dan belangrijk om de risico's in elk geval goed in kaart te brengen vanuit de aanvrager. Daarbij moet aangegeven worden wat men er zelf al aan heeft gedaan om de eventuele risico's weg te nemen dan wel te beperken.

Vraag gespreksleider: moet dat in de indicator, of moet de initiatiefnemer dat overleggen aan de Veiligheidsregio?

Antwoord: veiligheidsinformatie is vaak heel abstract. Daarom moet de gemeente specifiek aangeven wat daarvan wordt verwacht. Dat kan transparant en inzichtelijk gemaakt worden en zo kan de aanvrager ook laten zien dat bepaalde maatregelen zijn genomen, waarmee hopelijk de zorgen bij alle betrokkenen kunnen worden weggenomen.

Opmerking (post-it): borging van de veiligheid gedurende de gehele levensfase van het project.

Toelichting Vitens: bij een aardwarmteproject wordt er een put aangelegd. Het gaat erom dat zo'n put gedurende de hele levensfase ervan veilig is. Daar dient men eisen aan te stellen en vooraf te vragen hoe dat is geborgd.

Reactie EZK: er moet een goedgekeurd winningsplan zijn en dat is bedoeld om dit alles in kaart te brengen. Daarin moet ook opgenomen worden wat eraan wordt gedaan om ze te mitigeren en de risico's zo klein mogelijk te maken. Het winningsplan is een openbaar document dat aan gemeenten en provincies wordt voorgelegd en waar iedereen een zienswijze op kan geven. Dat wordt beoordeeld, onder andere ook door TNO (Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek) en de SODM (Staatstoezicht op de Mijnen). Op basis daarvan wordt een besluit genomen. Dit verloopt stapsgewijs. De veiligheid moet inderdaad gelden voor de totale duur van het project (in dit geval zo'n 30-35 jaar).

Opmerking deelnemer: aan de vergunningsfase gaan ook andere fasen vooraf. De gemeente moet op enig moment een locatiebesluit nemen, dus aan vergunningen is men nog lang niet toe. Voor de gemeenteraad is het belangrijk om te weten of het verantwoord is om te boren onder een woonwijk. Zo ja, in hoeverre is het dan verantwoord, wat zijn de beperkingen, wat zijn risico's? Niet alleen wat bevingen betreft, maar ook bodemdaling. Men zegt: bodemdaling gaat zeker voorkomen, maar het gaat dan om hooguit een paar centimeter. Kortom, er zijn diverse fasen van besluitvorming en die zijn nu niet in beeld.

Reactie ICO: vanuit ICO is ook gekeken naar de verschillende fasen en de fase waarin het project zich nu bevindt. In Nieuwegein is men nu zo ver dat de indicatoren worden opgesteld, om een weloverwogen keuze te kunnen maken voor een locatie. Daarvoor is al een aantal fasen doorlopen: haalbaarheidsonderzoek door Warmtebron Utrecht, zoeken naar locaties die voldoen aan de voorwaarden voor de winning van aardwarmte. Het benoemen van indicatoren had wellicht al wat eerder in het proces naar voren kunnen komen, zodat men daarover ook eerder had kunnen spreken.

Reactie gespreksleider: er wordt toegewerkt naar een afwegingskader, dat breder inzetbaar is dan alleen voor dit project. Die indicator zou er dus duidelijk in een eerdere fase in projecten bij moeten komen.

Aanvullende reactie ICO: veel afwegingen met betrekking tot veiligheid zitten later in het proces. Partijen worden daarom gestimuleerd om ruim vooraf dat soort zaken in kaart te brengen en te overleggen (in feite een pre-winningsplan). Dat wil men immers graag weten 'aan de voorkant' en dat is heel begrijpelijk.

Deelnemer: als er ook gekozen kan worden voor winning buiten woonwijken, is het de vraag of er doorgegaan moet worden met locaties die wel onder een woonwijk liggen. Die afweging is nog niet duidelijk gemaakt, maar de raad zal die straks wel moeten maken.

Reactie: het is belangrijk informatie hierover op een heel goede en heldere manier uit te wisselen.

Opmerking deelnemer: als er op 3 kilometer diepte iets gebeurt en dat is onder de stad, dan is dat niet verantwoord. Het gaat hier om een experiment: waarom moet dat plaatsvinden onder een woonwijk midden in het land, in plaats van ergens buitenaf zoals in de Noordoostpolder? Je kunt op je vingers natellen dat dit niet verstandig is. Dat blijkt ook uit ervaringen met al bestaande projecten: er kunnen dingen gebeuren en fout gaan. Ben ik een bange leek, of hoe zit het?

Reactie (Eneco): in Nederland hebben we nog geen ervaring met aardwarmte, dat maakt het ook voor ons spannend. Maar dat is vooral omdat we het niet kennen, in Nederland. In veel andere landen is geen aardgasnet en waar de ondergrond zich leent voor aardwarmte, is dat vaak de norm. Incidenten daarmee hoor je eigenlijk niet, dus waarschijnlijk kan het veilig. Eneco gelooft daarin en heeft er vertrouwen in. Uiteraard begrijpt men de zorgen van inwoners en dat de inwoners ervan verzekerd willen zijn dat aardwarmte daadwerkelijk veilig is. Daar moet de focus op liggen en niet op de vraag of aardwarmte als principe veilig is. Dat laatste is wel bewezen, het moet veel meer over gaan over de informatie die een warmtebedrijf en de inwoners vooraf moeten ontvangen van de aanleggers van de bron om er inderdaad van overtuigd te zijn dat wat er gebeurt ook goed gaat.

Opmerking: de gemeente zou hier helemaal geen partij in zijn. In een van de stukken stond dat de overheid het aardwarmtegebeuren initieert en uiteindelijk ook vergunningen gaat afgeven. De gemeenten krijgen te horen dat zij naar aardwarmte moeten kijken en er zou geen discussie mogelijk zijn. Als een gemeente het niet wil, kan de rijksoverheid zeggen dat het wel gebeurt.

Reactie EZK: het is aan de regio's om in hun RES'en (regionale energiestrategieën) vast te stellen hoe zij de warmtevraag gaan invullen. De gemeente speelt daarin wel degelijk een rol, omdat de ruimtelijke ordening in een stad onder de gemeente valt. De gemeente gaat over bestemmingsplanwijzigingen en dus zeker over de locatiekeuze en is daarnaast adviseur voor vervolprocedures inzake de mijnbouwvergunningen.

Reactie ICO: vanaf 500 meter onder de grond en dieper besluit de Rijksoverheid wat er gebeurt. De gemeente sluit natuurlijk wel een huurovereenkomst af voor de verhuur van de locatie van de winningsinstallaties, mocht de locatie op gemeentegrond zijn. Nu is al geregeld dat dat gebeurt in overleg met de omgeving en dit wordt straks nog beter geregeld, als de Omgevingswet in werking treedt.

Reactie deelnemer: inderdaad moet het bestemmingsplan gewijzigd worden, in dit geval met 'een verklaring van geen bedenkingen'. Dat is een bevoegdheid van de gemeenteraad. Pas als dat besluit is genomen, kan EZK verder met de vergunningverlening inzake de Mijnbouwwet. Als er geschikte locaties zijn om warmte te winnen onder woonwijken en op andere locaties, zou de raad best aan kunnen geven dat zij opteert voor een keuze elders te prefereren dan onder een woonwijk. Dat zou dus een indicator kunnen zijn voor de raad: niet alleen locaties laten voorleggen onder wijken, maar ook daarbuiten. Dan kan men een complete afweging maken.

Reactie BAN: voor de gemeenteraad een besluit kan nemen, moeten er eerst criteria zijn. Dat willen de inwoners ook. Vragen komen vaak pas na de vergunningsaanvraag: dan weet Warmtebron wel of het veilig is, maar de inwoners niet. Zij willen ook weten waar straks op wordt getoetst, waar het veilig is, waarop een keuze is gebaseerd. Dat zal de raad ook willen weten. Dat moet naar voren gehaald worden. Het moet veilig zijn, duurzaam en kosten/woonlastenneutraal. De inwoners willen die informatie, ze willen cijfers en criteria zien voor er überhaupt een keuze wordt gemaakt.

Reactie ICO: er werd gezegd dat ICO aangeeft dat het veilig is: dat is niet zo, ICO is geen keurmerk of o.i.d. voor veiligheid.

Reactie EZK: de locatiekeuze kan natuurlijk niet los gezien worden van de ondergrond. Elke locatie kan een ander risico met zich meebrengen. Men wil bijvoorbeeld uit de buurt blijven bij breuken. De ondergrond wordt later nog beter in kaart gebracht en dan kan blijken dat locaties niet geschikt zijn en het proces opnieuw moet. Dat zou je het liefst 'aan de voorkant' al meenemen.

Reactie deelnemer: dat steun ik volledig. Naast winning onder woonwijken of niet, is de afstand tot breuklijnen heel belangrijk.

Vraag deelnemer: in Nieuwegein zijn breuklijnen. Wat is een veilige afstand?

Antwoord: die zijn overal in het land. De afstand wordt bepaald als het plan er is. Inzake breuken is vooral afkoeling van water een vervelend punt. Dus het injectiewater moet daar niet bij in de buurt komen, omdat daardoor de spanningstoestand van een breuk verandert. Dat wil niet zeggen dat er bevingen komen, maar de kans wordt wel groter.

Gespreksleider: dit ligt duidelijk bij vergunningverlener EZK. Hoe kunnen indicatoren voor de gemeenteraad van Nieuwegein in dezen eventueel worden aangescherpt?

Deelnemer: ik heb al de suggestie aangegeven dat de raad niet alleen zou moeten kunnen kiezen uit locaties waarbij water wordt gewonnen en afgekoeld water wordt geïnjecteerd onder woongebieden, maar ook uit andere locaties.

Indicator: De initiatiefnemer legt zich hierop vast in een SOK.

SOK staat voor: samenwerkingsovereenkomst.

Indicator: Externe adviseurs die de gemeente eventueel inschakelt voor een second opinion (zoals bijvoorbeeld het ICO Aardwarmte), brengen een positief advies uit.

Vraag: is dat een harde voorwaarde? Kan dat op die manier aan de raad gepresenteerd worden?

Reactie deelnemer: hebben adviezen nut, als er geen harde voorwaarden aan verbonden worden? (bijvoorbeeld de vereiste dat het ICO positief moet adviseren)

Reactie ICO: ICO adviseert niet over het al dan niet veilig zijn van een locatie en of deze voldoet aan allerlei criteria, maar over het verloop van het proces. Als dat niet zorgvuldig verloopt, wordt dat aangegeven bij gemeenten of initiatiefnemers (zoals bij de gemeente Nieuwegein en Warmtebron, die naar aanleiding daarvan ook zaken opgepakt hebben).

Indicator: Het project /de initiatiefnemer bindt zich aan een landelijke schaderegeling en een landelijk schadeprotocol.

Opmerking deelnemer: er is nu een concept schadeprotocol, dat tot stand is gekomen door onderhandelingen van het ministerie en de sector. Andere partijen – zoals Vereniging Eigen Huis – zijn daar op voorhand niet bij betrokken geweest. In dit concept staan goede dingen, maar er mist ook nog een aantal punten:

- De regeling is vrijblijvend, de mijnbouwondernemingen kunnen er altijd uit stappen.
- Het schadeprotocol zou moeten uitgaan van het principe van de omgekeerde bewijslast. Met artikel 8 kan een versnelde procedure gestart worden, als er na een beving een groot aantal schademeldingen komt: dan wordt uitgegaan van omgekeerde bewijslast. Die versnelde procedure zou in alle gevallen van toepassing moeten zijn, met de voorwaarde dat de betrokken mijnbouwonderneming ermee akkoord gaat. Dan is het aan Nieuwegein om met Warmtebron overeen te komen dat zij daar in alle gevallen mee akkoord zullen gaan.
- Er wordt niet zeker gesteld dat schadevergoedingen ook worden uitgekeerd. Dat is niet geregeld in het protocol. Opties voor oplossingen: een waarborgfonds, privaatrechtelijk (de mijnbouwonderneming moet een aansprakelijkheidsverzekering afsluiten, daar wordt nu over overlegd, de verzekeraar dient zich dan wel volledig te committeren aan het schadeprotocol).

Reactie EZK: deze punten zijn bekend.

Deelnemer: ik raad EZK aan daar harder aan te trekken.

Overige suggesties/opmerkingen bij thema Veiligheid:

Deelnemer: Nederland wordt gescand (door Scan), waaruit veel informatie komt over de onderlagen. De overheid is opdrachtgever en die heeft zich een doel gesteld, het is de vraag of het dan een betrouwbare partij is. Er zijn meer partijen bezig met die ondergrond, hoe zit dat?

Reactie: ik heb Scan bedacht. De aardwarmteprojecten zitten in Nederland nu vooral in het Westland. Daar is de ondergrond heel goed verkend. Dat niet overal zo, op sommige plekken is er te weinig bekend om het risico te nemen te gaan boren en niets aan te treffen. Met verschillende technieken wordt de bodem nu beter in kaart gebracht (op de lijn Haarlem-Nijmegen).

Deelnemer: is het niet beter dat eerst af te wachten en dan pas een proefboring te doen?

Reactie: veel is locatiespecifiek. Met seismiek kan een plaatje van de ondergrond gemaakt worden, maar daarmee wordt bijvoorbeeld nog niet duidelijk of aanwezig water kan stromen. Daar worden ook proefboringen voor gedaan, op selectieve plaatsen op de Scan-lijn.

Gespreksleider: de Veiligheidsregio geeft aan wel te willen deelnemen in het overleg over veiligheid. Dat kan een indicator zijn bij dit onderwerp. Kan dat niet al in een eerder stadium?

Reactie werkgroep Veiligheid&Schade: tot nu toe is het aspect veiligheid nog niet zo goed op tafel gelegd. Als de Veiligheidsregio daar inbreng kan hebben, is dat prima. Het wordt ingebracht in de volgende werkgroepvergadering.

Criteria/indicatoren duurzaamheid

Deze criteria/indicatoren zijn in deze deelsessie niet specifiek aan de orde geweest. Er zijn wel virtuele post-its bij geplakt en wellicht opmerkingen gemaakt in de chatbox, beide zijn te vinden in de indicatorensheet van deze avond.

Criteria/indicatoren maatschappelijke aanvaardbaarheid

Deze criteria/indicatoren zijn in deze deelsessie niet specifiek aan de orde geweest. Er zijn wel virtuele post-its bij geplakt en wellicht opmerkingen gemaakt in de chatbox, beide zijn te vinden in de indicatorensheet van deze avond.

Afsluiting

De gespreksleider dankt de deelnemers voor hun inbreng. De online bijeenkomst wordt nu weer plenair vervolgd.